

VYBRANÉ PREJAVY TRANSFORMÁCIE HOSPODÁRSTVA MESTA TRENČÍN PO ROKU 1989

SELECTED DISPLAYS OF THE ECONOMY TRANSFORMATION OF THE TRENČÍN TOWN AFTER YEAR 1989

RNDR. KATARÍNA DANIELOVÁ

*Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, Slovensko
e-mail: danielova@fns.uniba.sk*

Anotácia

Príspevok je zameraný na vybrané prejavy transformácie hospodárstva mesta Trenčín po roku 1989. Veľmi dobrá dopravná poloha, relatívne homogénna národnostná štruktúra a dobrá vzdelanostná úroveň obyvateľstva umožňovali Trenčín v minulosti sa dobre rozvíjať. Záujem zahraničných investorov o mesto už predvojnovom období mu zabezpečili diverzifikovanú hospodársku základňu, ktorú nenarušila ani socialistická industrializácia vyznačujúca sa budovaním predovšetkým ťažkého priemyslu. Tieto okolnosti spôsobili, že Trenčín vstupoval do transformačného obdobia s lepšími vyhlídkami v porovnaní s inými slovenskými mestami. Možno usúdiť, že transformácia mesta Trenčín po roku 1989 prebieha pomerne úspešne, o čom svedčí nízka miera nezamestnanosti, veľmi malá odchádzka za prácou, veľmi dobré hodnotenie Slovenskej ratingovej agentúry a neútlmivý záujem zahraničných investorov o mesto

Kľúčové slová

Trenčín, transformácia hospodárstva, nezamestnanosť, textilný priemysel, elektrotechnický priemysel

Annotation

This contribution is focused on selected displays of the economy transformation in the town of Trenčín after year 1989. Very good traffic location, relatively homogeneous nationality structure and the high educational level of its population enabled a positive development for Trenčín. The interest of foreign investors in this town in the prewar period provided a diversified economic basis, what remained unimpaired also by the socialist industrialization characterized by building a heavy industry. These circumstances caused Trenčín to enter the transformation period with better prospects than the other towns. As a conclusion, the transformation of the Trenčín town after year 1989 proceeds relatively successfully, that is indicated by the low unemployment rate, very low leave for work, a positive rating issued by the Slovak rating agency and continuing interest of foreign investors in this town.

Keywords

Trenčín, economy transformation, unemployment, textile industry, electrotechnical industry

JEL classification: R12

Úvod

Mestá bývalých socialistických krajín bývajú často označované ako postsocialistické mestá (K. Axenov (2002), J. Timár (1995), postkomunistické, posttotalitné mestá). Ako konštatujú

R. Matlovič (2001) a L. Sýkora (2001) ide o akési prechodné vývojové štádium, v ktorom sa mestá prispôsobujú novým zmeneným podmienkam. Premeny postsocialistických miest boli vyvolané predovšetkým na základe zmien spoločenských princípov ovplyvňujúcich vývoj miest, pričom hlavnú úlohu zohralo nahradenie centrálne plánovanej alokácie trhovým systémom (Sýkora L., 2001). Je potešujúce, že v súčasnosti sa pozornosť viacerých autorov čoraz viac obracia aj na menšie mestá a nielen na metropoly. Príkladom sú štúdie viacerých autorov – Danielová, K. (2008, 2009), Križan, F., Alföldiová, M., Lauko, V., (2008), Matlovič, R., (2000), Vaishar, A., (2001, 2002). V našom príspevku sa v tomto zmysle budeme orientovať na mesto Trenčín.

Trenčín leží v západnej časti Slovenska v Považskom podolí. Rozkladá sa na oboch brehoch rieky Váh na styku Trenčianskej a Ilavskej kotliny, pričom z východu na jeho územie zasahuje aj výbežok Strážovských vrchov (Teplická vrchovina). Trenčín je centrom okresu Trenčín a sídlom Trenčianskeho kraja a k 31.12. 2008 mal 56826 obyvateľov. Je najväčším mestom v rámci okresu i kraja, no ako prirodzené centrum južnej časti strednopovažského regiónu ho možno označiť oddávna.

Stručná história vývoja hospodárstva mesta Trenčín po rok 1989

Pre rozvoj mesta bol v minulosti nepochybne veľmi dôležitý výbežok Teplickej vrchoviny – strategický bod pre vybudovanie Trenčianskeho hradu a zároveň meander rieky Váhu, ktorý bezpečnosť hradu umocňoval. Vhodné prírodné podmienky ako aj brod cez rieku Váh spolu vytvorili predpoklady pre vznik osady pod hradom, z ktorej sa neskôr vyvinulo slobodné kráľovské mesto s viacerými výsadami (právo výročného jarmoku, právo slobodného rybolovu a lovu, právo varenia piva, právo mostného mýta a ďalšie). Význam mesta umocňovala aj dôležitá obchodná cesta, ktorá sledovaným územím prechádzala.

Na konci stredoveku, ale aj v prvých storočiach novoveku (16. – 17. stor.) bolo ešte základným odvetvím feudálnej ekonomiky poľnohospodárstvo. Avšak priamo v Trenčíne sa rozvíjali remeslá, ktoré sa už od stredoveku združovali do cechov. Najpočetnejší boli súkenníci, ale významná bola prítomnosť zlatníckeho cechu. Výskyt tohto pomerne zriedkavého remesla v Trenčíne súvisel nepochybne aj so sústredenosťou šľachty v meste a na jeho okolí, ale aj s existenciou viacerých cirkevných inštitúcií (fár, kostolov, kláštorov) a majetnosťou meštianstva (Horváth P., 1993). Na konci 17. stor. existovalo v meste 25 rôznych remeselníckych cechov, v druhej pol. 18. stor. dokonca 40. Katastrofálny požiar v meste v r. 1790, ale aj ďalšie skutočnosti spôsobili v 19. stor. úpadok remesiel, čo viedlo v r. 1872 k zrušeniu cechov. Na druhej strane vysoká úroveň trenčianskej remeselnej výroby bola všeobecne známa, preto bolo zrejme, že na jej základe budú vznikať nové priemyselné podniky. V 19. stor. tu už existoval liehovar, tlačiareň, pivovary, viaceré tehelne. Industrializácia v Trenčíne nastupovala v porovnaní s inými slovenskými mestami pomerne neskoro, pretože rozvoju priemyslu bránila aj zaostalosť dopravy, čo sa však vyriešilo dostavaním Považskej železnice, ktorá postupne spájala Bratislavu so Žilinou. Zlepšenie dopravy spôsobilo zvýšenie obratu z obchodu, v meste sa pravidelne konali trhy a jarmoky. V meste vznikla v r. 1890 Továreň na nábytok a drevený tovar, v r. 1894 veľkoúdenárstvo – Továreň R. Schánera na salámu a konzervy, v r. 1905 Prvá trenčianska borovičková a likérová továreň. K vznikajúcim odvetviam nábytkárskeho a potravinárskeho priemyslu postupne pribúdali ďalšie: strojárske (továreň na oceľové nástroje) a zbrojárske (Titanit na výrobu výbušnín). Z uvedeného vyplýva, že už tu sa vytvoril základ diverzifikovanej priemyselnej základne Trenčína. Najúspešnejším podnikom, ktorý natrvalo ovplyvnil hospodársky život mesta, bola textilná továreň (Lipták Ľ., 1993) na spracovanie vlny, ktorej

majitelmi boli bratia Tiberghienovci zo severu Francúzska a ktorá začala pracovať od r. 1907. Ďalšie podniky, ktoré predstavovali rozvíjajúci sa priemysel v meste bola drevárska spoločnosť Domový a lesný priemysel (vznikla v r. 1911), Prvá slovenská továreň na droždie, lieh a masť, Tochtenova likérka a ďalšie. Viacero podnikov liehovarníctva v meste existovalo aj z dôvodu tradičnej ovocinárskej výroby v Trenčíne a okolí.

Záujem domácich, ale aj zahraničných investorov o Trenčín už v predvojnovom období mu zabezpečili diverzifikovanú hospodársku základňu – rozvíjal sa tu textilný, strojársky, liehovarnícky a drevársky priemysel. Diverzifikáciu nenarušila ani socialistická industrializácia, ktorá sa v iných mestách Slovenska často vyznačovala silnou viazanosťou na ťažký priemysel. Práve naopak – naďalej sa rozvíjal textilný (Merina – vznikla z francúzskej Tiberghienky, Bavlnárske závody), strojársky (Továreň obrábacích strojov – TOS) a liehovarnícky priemysel (Slovlik), pribudli odvetvia odevného (Ozeta), stavebníckeho (Vodohospodárske stavby), energetického, kožiarskeho priemyslu (Kara) ako aj ďalšie odvetvia potravinárskeho priemyslu (Západoslovenské mlyny a pekárne, Západoslovenský mäsiarstvo – socialistický pokračovateľ Továrne R. Schánera). Naďalej sa rozvíjal aj zbrojársky priemysel (Konštrukta, Vojenský opravárenský podnik, Letecké opravovne). V Trenčíne sa sústreďovalo školstvo, kultúra, zdravotníctvo, obchod, mesto bolo dôležité aj z vojenského hľadiska. Na priemyselné podniky nadväzovali stredné odborné priemyselné školy, vychovávajúce kvalifikovanú pracovnú silu, ktorou bol Trenčín už v minulosti známy.

Uvedené skutočnosti mali za následok, že Trenčín vstupoval do transformačného obdobia po r. 1989 s lepšími vyhliadkami ako iné slovenské mestá, často po hospodárskej stránke monoodvetvovo orientované.

Transformácia hospodárstva mesta Trenčín po roku 1989 – vybrané aspekty

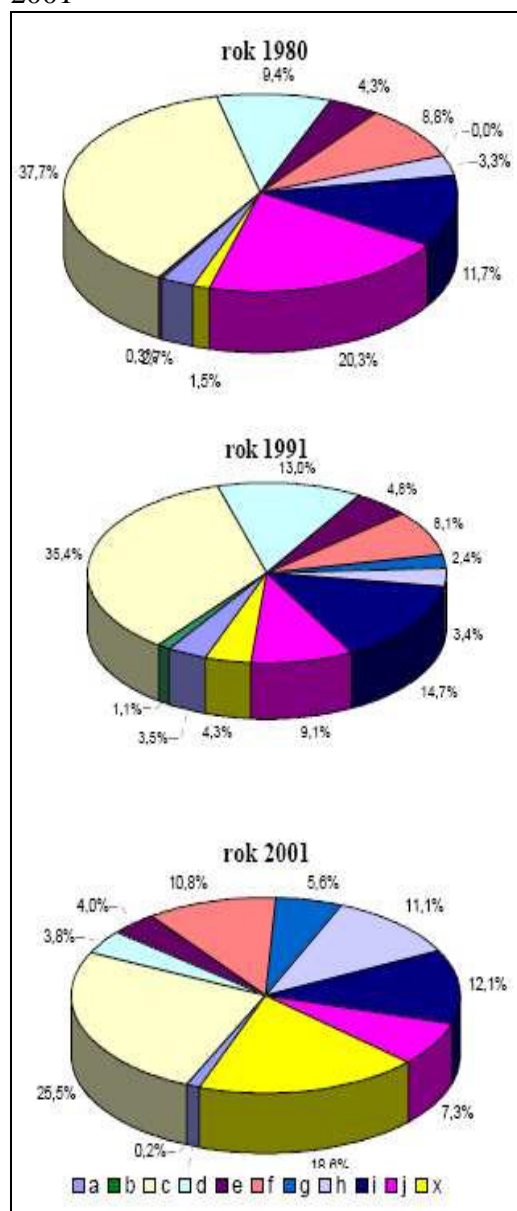
Hoci posledné dve desaťročia mesto výrazne poznamenali, transformácia hlavne v 90. rokoch neznamena pre Trenčín radikálny negatívny dopad. Diverzita hospodárskej základne a kvalitná pracovná sila napomohli mestu bez výraznejších ťažkostí preklenúť počiatočné obdobie transformácie. Trenčín bol známy v zahraničí aj vďaka výstavníckej tradícii (Trenčín – mesto módy a iné výstavy), čo určite napomohlo vstupu zahraničného kapitálu. Naopak v poslednom období čoraz viac hospodársku transformáciu mesta ovplyvňujú aj globalizácia a zmeny v svetovej politike (celosvetová finančná kríza, recesia textilného priemyslu a ďalšie), ktoré ju výrazne komplikujú.

Na hospodársku transformáciu mesta malo vplyv niekoľko dôležitých faktorov:

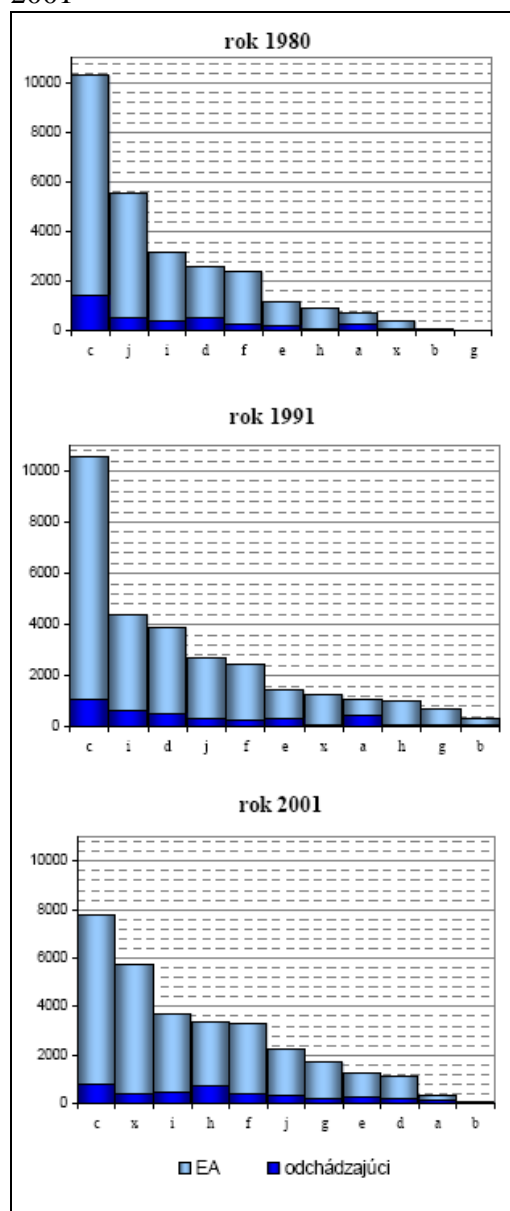
- poloha a dostupnosť mesta – mesto má dobrú dopravnú polohu – jeho územím prechádzajú hlavné dopravné tepny Slovenska: železničná trať č. 120 Bratislava – Žilina – Košice a medzinárodné dopravné tepny E 50 (Maďarsko – SR – Poľsko) a E 75 (ČR – SR – Ukrajina). Počas transformačného obdobia bol dobudovaný obchvat diaľnice D1 s priamym napojením na mesto. Vojenské letisko v Trenčíne je možné využívať aj na civilné účely.
- hospodárska štruktúra a jej diverzita – mesto sa počas socialistického obdobia rozvíjalo nielen vďaka priemyslu, ale aj školstvu a výstavníctvu; samotný priemysel nebol monoodvetvový, ale výrazne diverzifikovaný
- veľkosť a význam mesta ako centra – počas socialistického obdobia bol Trenčín okresným mestom, avšak do jeho prirodzeného zázemia spadali aj mestá a vidiecke obce aj zo susedných okresov. Význam mesta ako centra sa ešte viac posilnil v r. 1996, keď sa stal sídlom Trenčianskeho kraja

- pracovní síla – tu malo aj má mesto Trenčín veľký potenciál. V meste žije dostatok vzdelaného obyvateľstva – v roku 2001 podiel vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v Trenčíne predstavoval 16,2 % (SR 9,9 %) a podiel úplne stredoškolsky vzdelaného obyvateľstva 39,2 % (SR 34,1 %). V roku 1991 tento podiel predstavoval hodnoty 13,7 % a 33,8 %. Okrem toho v Trenčíne nachádzajú potenciálni investori i obyvateľstvo manuálne zručné s vypestovanými pracovnými návykmi a silnou pracovnou morálkou v pásovej výrobe. V Trenčíne žije len mizivé percento rómskeho obyvateľstva (0,08 %).

Graf 1: Ekonomická štruktúra obyvateľstva Trenčína v roku 1980 a v transformačnom období v rokoch 1991 až 2001

Graf 2: Ekonomická aktivita a odchádzka za prácou z Trenčína v roku 1980 a v transformačnom období v rokoch 1991 a 2001

a – poľnohospodárstvo, b – lesné a vodné hospodárstvo, c – priemysel, d – stavebníctvo, e – doprava a spoje, f – obchod a iné výrobné činnosti, g – veda a výskum, h – bytové, hospodárske a komunálne služby, i – školstvo, kultúra a zdravotníctvo, j – ostatné nevýrobné činnosti, x – EA bez udania

Zdroj: SODB 1980, 1991, 2001, vlastné výpočty

Dominantním odvetvím trenčianskeho hospodárstva bol nepochybne priemysel. Svedčí o tom aj počet ekonomicky aktívnych, ktorý predstavoval najvyšší podiel (graf č. 1). V 80. rokoch to boli tri hlavné odvetvia priemyslu – strojársky, textilný a konfekčný priemysel. Vedľajšími odvetviami boli predovšetkým priemysel potravín a pochutín, v menšej miere kožiarsky priemysel, za ním energetický, drevospracujúci a polygrafický priemysel a priemysel stavebných hmôt (podľa J. Mládko, 1990). Po r. 1989 podiel priemyslu na ekonomike mesta poklesol, no stále zostáva jej ťažiskovým pilierom. Podobne je to aj s počtom ekonomicky aktívnych – v r. 2001 pracovalo v priemysle 25,5 % ekonomicky aktívnych obyvateľov. Mesto dokázalo ponúknuť pre svojich obyvateľov stále dostatok pracovných príležitostí – svedčí o tom odchádzka za prácou, ktorá je naozaj minimálna (graf č. 2). Počas transformačného obdobia sa zmenila odvetvová, no aj veľkostná štruktúra podnikov: socialistické mamutie podniky sa nedokázali prispôbiť zmeneným ekonomickým podmienkam a po rozpade trhov v krajinách bývalej RVHP nedokázali odolávať vznikajúcej domácej a zo západu prichádzajúcej konkurencii. To časť z nich doviedla až k úpadku, prípadne zániku (Západoslovenský mäsiarstvo, Západoslovenské nábytkárske závody, Bavlnárske závody). Paradoxne to boli odvetvia ľahkého priemyslu. Podobná situácia nastala aj v prípade textilných a odevných gigantov Merina a Ozeta. Oba podniky s dlhoročnou tradíciou výroby v regióne nedokázali zachrániť ani zákazky od automobilového priemyslu, či finančná injekcia podnikateľskej skupiny PENTA. Ozeta ukončila činnosť v r. 2007 a Merina v r. 2009 – po 102 rokoch ukončil činnosť závod, ktorý významným spôsobom ovplyvnil hospodárstvo v meste. Avšak v tomto prípade závody ukončili svoju činnosť z globálnych problémov (recesia textilného priemyslu, kríza v automobilovom priemysle). Zánik tak významných podnikov v súčasnosti čiastočne ohrozuje aj výstavníctvo v Trenčíne – mesto prichádza o najstarší z veľtrhov – Trenčín mesto módy, ktorý sa tu pravidelne konal od r. 1963.

Lepšia situácia bola v strojárskom priemysle, hoci jeho časť na začiatku transformačného obdobia postihla konverzia zbrojárstva (Konštrukta, Vojenský opravárenský podnik). Tieto podniky zúžili výrobu (tým došlo aj k zníženiu stavu zamestnancov), prípadne čiastočne prešli aj na civilnú výrobu (Konštrukta sa rozdelila na dve časti – Konštrukta-defence a Konštrukta-industry, ktorej výroba je civilne orientovaná. Snažili sa viac reagovať na požiadavky trhu a stále zostávajú nosnými podnikmi trenčianskeho strojárstva. Ich ďalší rozvoj však stále nie je úplne upevnený aj vzhľadom na to, že sa orientujú predovšetkým na konvenčné zbrojárstvo a sú stále závislé od rozhodnutia štátu. Továrň obrábacích strojov sa v r. 1992 postupne pretransformovala zo štátneho podniku na akciovú spoločnosť TRENŠ a pokles výroby riešila úpravou výrobného programu (avšak so stálym zameraním na obrábacie stroje), znížením počtu zamestnancov ako aj prenajatím časti priestorov. Nespornou výhodou strojárskych podnikov však je, že majú vlastný vývoj a výskum a dokážu tak pružne reagovať na požiadavky zákazníka.

Odvetvie, ktoré v Trenčíne v minulosti nepatrilo medzi najsilnejšie rozvinuté, a ak, tak len ako súčasť strojárskych podnikov, svoj silný rozvoj zažilo práve v transformačnom období. Firma Leoni Autocabel Slovakia, bola v r. 2007 siedmou najväčšou firmou slovenského elektrotechnického priemyslu a s viac ako 3300 zamestnancom patrí aj medzi najväčších zamestnávateľov na Slovensku (s pobočkami v Trenčíne, Novej Dubnici a Starej Turej). Za lokalizáciu takéhoto významného podniku vďaka Trenčín pravdepodobne svojej blízkosti k Novej Dubnici, ktorá leží približne 11 km severne a s ktorou nemecká Leonische Drahtwerke so sídlom v Norimbergu už v r. 1992 začala svoju spoluprácu (podľa K. Hajasovej, 2004) a samozrejme kvalifikovanej pracovnej sile zvyknutej na práce v strojárskom priemysle. V roku 1999 vznikla holdingová spoločnosť Leoni AG, ktorej

súčasťou sa stala Leoni Slovakia, sídliaca v Novej Dubnici. Od r. 1996 firma pôsobí aj v Trenčíne pod názvom Leoni Autocabel Slovakia – vyrába predovšetkým káble a káblové zostavy pre spoločnosť Porsche, BMW a ďalších výrobcov. V r. 2004 bol dokonca otvorený aj závod v Ilave. V ňom a v trenčianskej prevádzke pracuje približne 2800 zamestnancov. Súčasná kríza v automobilovom priemysle sa trenčianskeho závodu zatiaľ výraznejšie nedotkla, väčší počet zamestnancov bolo prepustených v apríli v roku 2009 iba zo závodu v Starej Turej.

Novým veľkým elektrotechnickým investorom, ktorý v súčasnosti prichádza do Trenčína je taiwanská spoločnosť AU Optronics, ktorá sa zameriava na výrobu LCD monitorov a v meste plánuje preinvestovať viac ako 191 mil. eur. V apríli tohto roku sa začalo s výstavbou závodu, ktorý by mal vytvoriť viac ako 1300 priamych a 2000 nepriamych pracovných príležitostí [5].

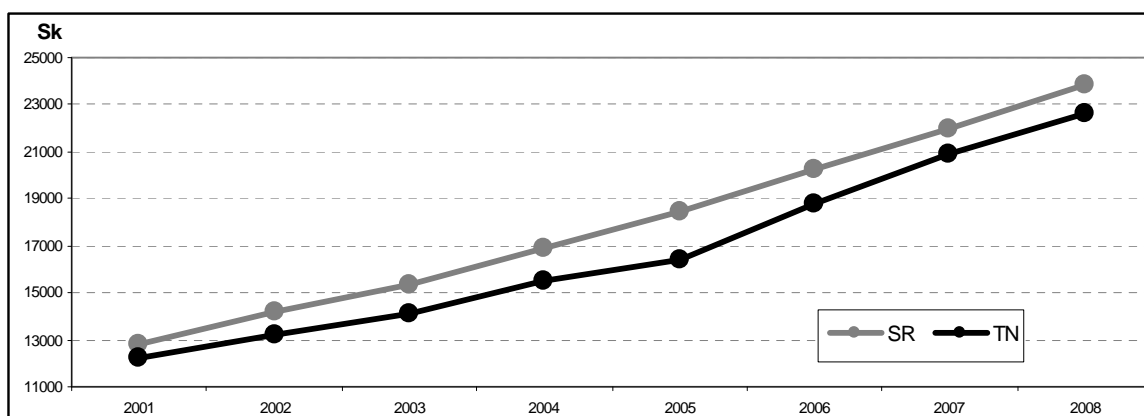
Nové odvetvie, ktoré počas socialistického obdobia nemalo v Trenčíne zastúpenie, je sklársky priemysel. Hoci výroba úžitkového skla v súčasnosti na Slovensku prežíva stagnáciu, produkciu technického skla sa darí (J. Hruz, 2003). V Trenčíne pôsobila od roku 1991 obchodná spoločnosť českého Glaverbelu, ktorá od roku 2007 pôsobí pod menom AGC Trenčín a je súčasťou reťazca AGC Group. Vyrába ploché a izolačné sklá a sklené tvárnice. V roku 2007 zamestnávala približne 1000 zamestnancov a stala sa 5. najväčším sklárskym podnikom na Slovensku (Trend TOP, 2008)

Transformačné obdobie prinieslo príležitosti aj pre malé spoločnosti alebo jednotlivcov, z ktorých niektorí sa dokázali skutočne presadiť. Príkladom sú firmy Jakub Ilavský a Maroš – mäso centrum (výroba mäsa a mäsových výrobkov). Obe sa dokázali etablovať na trhu a nadviazali kontakty s obchodnými reťazcami ako Kaufland, Tesco, Metro a Coop Jednota. Ďalšou firmou je zbrojárka Virtual Reality Media, ktorá je známa aj v zahraničí vďaka vývoju a výrobe kvalitnej virtuálnej techniky pre vojenských letcov, no v súčasnosti dostáva zákazky aj z civilného sektoru. Firma Q-EX vznikla bezprostredne na začiatku transformačného obdobia v r. 1990 ako jedna z prvých akciových spoločností na Slovensku. Spočiatku sa zameriavala na len na dovoz techniky pre banky, neskôr však prešla k vlastnému vývoju a exportu (podľa [3]). Ďalším príkladom sú menšie textilné firmy ako Accord, Porthos, či Uniontex Trade, ktorým sa napriek recesii textilného priemyslu podarilo využiť medzeru na trhu a orientujú sa na výrobu a predaj hotelového a gastronomického textilu (Uniontex Trade), uniforiem a pracovných odevov zamestnancov bánk, leteckých spoločností, strážnych služieb a polície a pod.. Firmy sú schopné pružne reagovať na požiadavky zákazníka a orientujú sa aj na málosériové zákazky.

Vďaka dobrej dopravnej polohe a kvalifikovanej pracovnej sile prišlo do Trenčína viacero zahraničných investorov, ktorí ovplyvnili prakticky všetky odvetvia priemyslu, ale aj ostatné zložky hospodárstva. Najvýznamnejšími sú už spomínaný výrobca káblov Leoni Autocabel Slovakia (nemecký kapitál; firma patrí medzi najvýznamnejších zamestnávateľov v SR), americký Johnson Control, zaoberajúci sa vývojom a dizajnom vnútorného vybavenia automobilov, ACG Trenčín – výrobca sklárskych produktov. Ďalšími sú napríklad nórška firma TIMM a nemecká Gleistein, ktoré sa zaoberajú textilných lán, či nemecký Amman – výroba nití. Zahraničná účasť je aj v potravinárskom priemysle: na báze bývalého liehovaru Slovlik vznikli firmy Old Herold Ferm a Old Herold Hefe, do ktorých vstupoval lichtenštajnský a kanadský kapitál. Nemecký kapitál je aj vo firme Slovakia Chips, ktorá sa zaoberá výrobou pochutín.

Pre zahraničných investorov je región príťažlivý z viacerých dôvodov. Popri dobrej dopravnej polohe a kvalifikovanej pracovnej sile je veľmi významná aj pracovná sila s návykmi a silnou pracovnou morálkou v pásovej výrobe. V neposlednej miere je to aj skutočnosť, že pracovná sila je relatívne lacná. Dokazuje to aj výška priemernej mesačnej mzdy, ktorá je nižšia ako celoslovenský priemer (graf č. 3). Ešte viac zrejme je to na grafe č. 4, ktorý zobrazuje výšku priemernej mesačnej mzdy podľa jednotlivých odvetví hospodárstva.

Graf 3: Výška priemernej nominálnej mesačnej mzdy na zamestnanca v okrese Trenčín a SR v období 2001 – 2008

Zdroj: [2], 2010

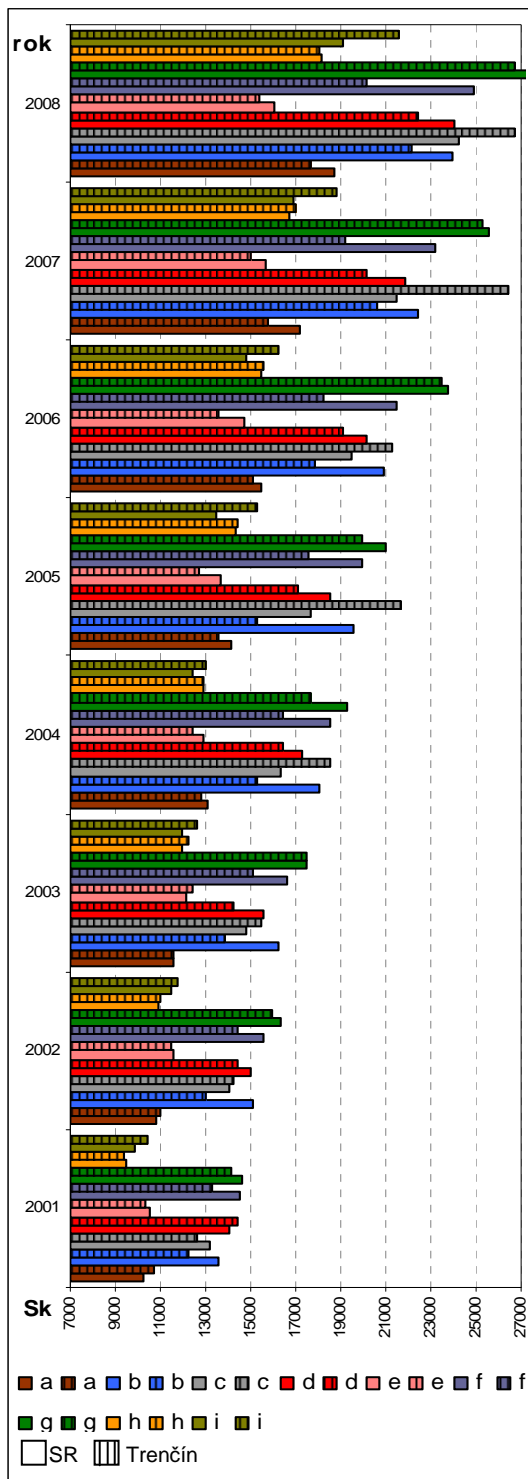
Napriek súčasnej ekonomickej kríze, ktorá sa prejavila aj v regióne Trenčína, mesto je stále schopné poskytovať dostatok pracovných príležitostí, nielen svojim obyvateľom, ale aj svojmu zázemiu. Svedčí o tom aj dlhodobá nízka nezamestnanosť v okrese (s výnimkou posledného obdobia), ktorá sa však stále pohybuje hlboko pod celoslovenským priemerom (graf č. 5). Okres Trenčín sa podľa miery evidovanej miery radí na 9. až 10. priečku medzi slovenskými okresmi, pričom prvých 5 miest s najnižšou nezamestnanosťou zaberajú okresy Bratislava I až V. Nárast nezamestnanosti v poslednom období bol zapríčinený predovšetkým recesiou textilného priemyslu, vďaka ktorej museli ukončiť svoju výrobu významní trenčianski zamestnávateľia Merina a Ozeta. Tento trend by mal byť zvrátený v r. 2011, kedy sa plánuje spustenie výroby v novom závode firmy AU Optronics.

Zmenilo sa aj priestorové rozloženie hospodárstva v rámci mesta (obr. č. 1). Možno pozorovať rozpad starých výrobných areálov (Ozeta, Merina, Západoslovenské nábytkárske závody), v ktorých pôvodne sídlili veľké socialistické podniky. V súčasnosti je časť nevyužívaná a chátra (Ozeta, Merina), prípadne len niektoré priestory využívajú nové firmy často však s odlišnou ako priemyselnou orientáciou (v areáli Meriny majú svoje predajne Mounfield a Elektrodom Jánošík, v areáli bývalých Západoslovenských nábytkárskych závodov v súčasnosti najväčšie plochy zaberajú rôzne obchodné a službové spoločnosti). Iné areály (bývalá TOS) sú plne využívané aj v súčasnosti a ich využitie sa minimálne sektorovo nelíši od pôvodného (v areáli TOS sídlia okrem spoločnosti TRENS aj firmy Kovohute Trenčín, Johnson Control).

Ďalším znakom transformačného obdobia je vznik nových priemyselných areálov, aj keď len v menšej miere – v Trenčíne zatiaľ nevytvárajú súvislé zóny a nachádzajú sa predovšetkým na okrajoch mesta (Maroš – mäso centrum, Jakub Ilavský, Leoni Autocabel Slovakia). Nová zóna s väčšou koncentráciou priemyselných podnikov vznikne v rámci pripravovaného priemyselného parku Bratislavská cesta na západnom okraji mesta (obr. č. 1). Podľa informácií z Mestského úradu Trenčín by mala byť jeho rozloha asi 117 ha a v jeho priestore

by mali byť lokalizované podniky so zameraním na výrobu s vyššou pridanou hodnotou (elektrotechniku, strojárstvo a letecký priemysel, vývoj a výskum). Stavba prvého závodu – AU Optronics už začala.

Graf 4: Výška priemernej nominálnej mesačnej mzdy na zamestnanca vo vybraných odvetviach hospodárstva v okrese Trenčín a SR v období 2001 - 2008

údaje sú za podniky s viac ako 20 zamestnancami

a - poľnohospodárstvo, lesníctvo, chov rýb, b - priemysel, c - stavebníctvo, d - obchod a opravy mot. vozidiel, e - hotely a reštaurácie, f - doprava, g - verejná správa a obrana, h - školstvo, i - zdravotníctvo

Zdroj: [2], 201;

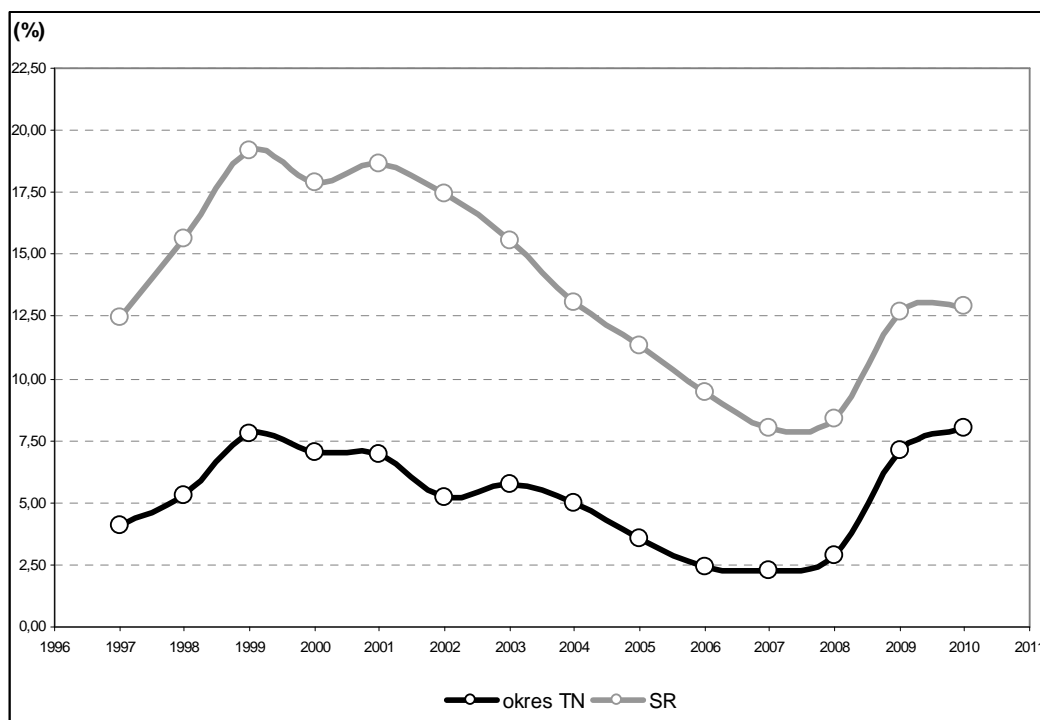
Záver

Hoci primárny a sekundárny sektor zaznamenáva v transformačnom období ústup, rozvoj priemyslu naďalej pretrváva. Popri priemysle sa však rozvíjajú aj ďalšie odvetvia hospodárstva, silnie hlavne sektor služieb, ktorý každoročne vykazuje nárast podnikateľských subjektov, či už fyzických alebo právnických osôb – v r. 1996 predstavoval podiel služieb na podnikateľských subjektoch 35,4 %, do r. 2005 stúpol na 38,3 % [4]. V Trenčíne sa rozvíja cestovný ruch, hlavne vďaka kultúrnym podujatiam, ktoré sa tu počas roka konajú (Art Film, Trenčianske hradné slávnosti, Jazz pod Hradom, Pádiveho Trenčín, HoryZonty, Pohoda) a vplyvom výstavníctva, ktoré tu má silnú viac ako 40-ročnú tradíciu. Silnie podnikateľská činnosť – v r. 1996 v meste pôsobilo 4407 podnikateľov, v r. 2000 ich počet stúpol na 5642 a v r. 2005 na 6892 [4].

Trenčín si naďalej zachováva diverzifikovanú hospodársku základňu, no v súčasnosti sa jeho nosnými priemyselnými odvetvami stáva predovšetkým elektrotechnický priemysel. Popri ňom stále dôležitý význam zastávajú strojárne (vrátane zbrojárskeho), ako aj potravinárske odvetvia. Zmenila sa veľkostná štruktúra podnikov – socialistické giganty nahradili menšie a pružnejšie firmy.

Zmenilo sa aj priestorové rozloženie hospodárskych subjektov v meste. Kým v socialistickom veľké priemyselné areály ležali aj vnútri mesta, v súčasnosti sa výroba presúva skôr na jeho okraj, kde sa v budúcnosti predpokladá postupný vznik väčších výrobných plôch.

Graf č. 5: Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Trenčín a v Slovenskej republike v období 1997 – 2010

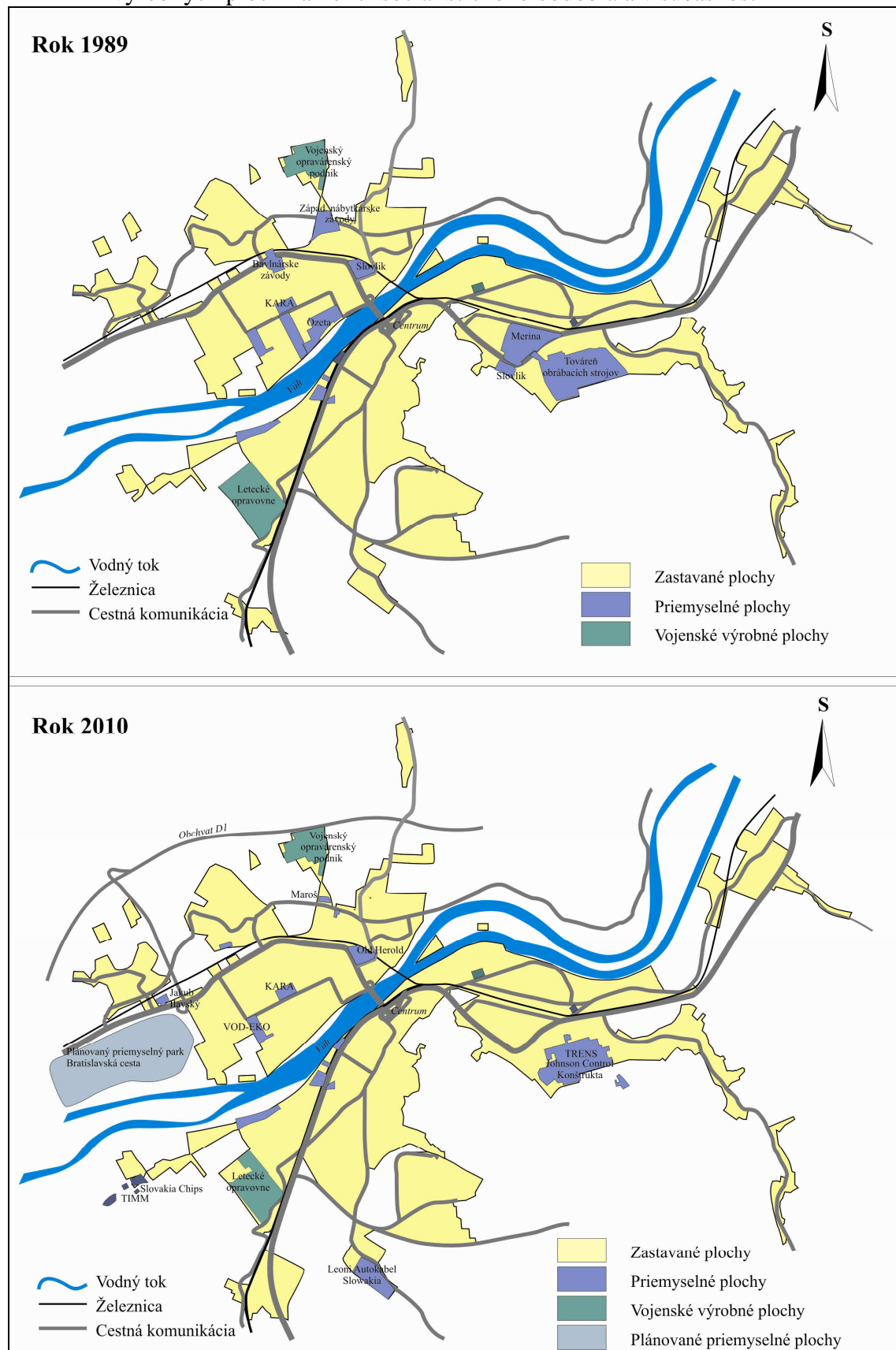

údaje za rok 2010 sú k 1. štvrtroku 2010

Zdroj: [1], 2009, [6], 2010

Celkovo možno hodnotiť vybrané aspekty hospodárskej transformácie mesta Trenčín do súčasnej doby pozitívne. Aj vďaka dobrým vstupným podmienkam mesto dokázalo preklenúť ťažké začiatky transformačného obdobia ľahšie ako iné slovenské mestá napr. výrazne postihnuté konverziou zbrojárstva, či s málo pestrou štruktúrou hospodárstva a úpadkovými odvetviami. Mesto si dokázalo udržať svoju pozíciu aj v relatívnej blízkosti ďalších významných centier Trnavy a Žiliny ležiacich na jednej dopravnej tepne v rozpätí 150 km a neskončilo v tieni hociktorého z nich. Teší sa záujmu zahraničných investorov, aj vďaka ktorým je schopné poskytnúť svojim obyvateľom prácu. Jeho hospodárstvo podobne ako v ostatných slovenských regiónoch vplyvom globálnych činiteľov v poslednom období prekonáva ťažšie obdobie, aj vplyvom nových investorov má však mesto do budúcnosti lepšie perspektívy

Obr. 1: Trenčín – porovnanie rozmiestnenia vybraných priemyselných a vojenských výrobných plôch na konci socialistického obdobia a v súčasnosti

Zdroj: terénny prieskum, 2009

Literatúra

- [1] AXENOV, K., (2002): *Spatial Saturation as Adaption of a Post-socialist City to Market relation in Retail Trade and Services: The Case of St. Peterburg*. In: Brade, I. (ed.): *Die Städte Russlands im Wandel. Beiträge zur regionalen Geographie*, Nr. 57, Institut für Länderkunde, Leipzig, s.212 – 223
- [2] DANIELOVÁ, K. (2008): *Postavenie mesta Trenčín medzi vybranými slovenskými mestami podľa úspešnosti transformácie*. Acta geographica Universitatis Comenianae, No. 51. PriF UK, s. 57-69
- [3] DANIELOVÁ, K., (2009): *Vybrané transformačné procesy a ich prejav v priestorovej štruktúre Novej Dubnice v období po roku 1989*. In: Dubcová, A. (Ed.): *Stredoeurópsky priestor. Geografia v kontexte regionálneho rozvoja*. Geografické informácie 12, UKF Nitra, ISSN 1337-9453, s. 77 – 83
- [4] HAJASOVÁ, K., (2004b): *Transformačné procesy v priestorovej štruktúre mesta Nová Dubnica po roku 1989*. In: *Geografie malých měst*. Ústav Geoniky, Brno. ISBN 80-86377-12-1
- [5] HORVÁTH, P., (1993): *Trenčín v období novoveku*. In: Šišmiš, M. (ed.): *Trenčín. Vlastivedná monografia 1*, Alfa, Bratislava, s.73 – 127
- [6] HRÚZ, J., (2003): *Sklárstvo už nie je jedno odvetvie*. Trend 40/2003
- [7] JESNÝ, M., JAROŠOVÁ, G., (2009): *Johnson Controls na Slovensku nezatvára*. Trend 3/2009
- [8] KRIŽAN, F., ALFÖLDIOVÁ, M., LAUKO, V., (2008): *Vybrané prejavy transformácie terciérneho sektora mesta Galanta po roku 2000*. 11. mezinárodné kolokvium o regionálních vědách, MU, Brno, s. 276-283
- [9] LIPTÁK, L., (1993): *Dejiny Trenčína v rokoch 1849 – 1918*. In: Šišmiš, M. (ed.): *Trenčín. Vlastivedná monografia 1*, Alfa, Bratislava, s.129 – 191
- [10] MATLOVIČ, R., (2000): *Transformačné procesy intraurbánnych štruktúr Prešova ako odraz celospoločenských zmien v poslednom decéniu*. In: Matlovič, R. (ed.): *Urbánny vývoj na rozhraní milénií*. Urbánne a krajinné štúdie 3, Prešov, str. 26-38
- [11] MATLOVIČ, R., (2001): *Transformačné procesy a ich efekty v intraurbánnych štruktúrach postkomunistických miest*. In: *premeny Slovenska v regionálnom a didaktickom kontexte*, Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Matthiae Belii, Geografické štúdie 8, FPV UMB Banská Bystrica
- [12] MLÁDEK, J., (1990): *Teritoriálne priemyselné útvary Slovenska*. UK Bratislava pre PriF UK Bratislava, 296 s., ISBN 80-223-0006-3
- [13] SÝKORA, L., (2001a): *Klasifikace změn v prostorové struktuře postkomunistických měst*. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et naturae Universitatis Prešoviensis, Folia Geographica 4, PU Prešov
- [14] TIMÁR, J. (1995): *Particular Features of Employment and Unemployment in the Present Stage of Transformation of the Post-Socialist Countries*. Europe-Asia Studies, Vol. 47, No. 4, s. 633-649
- [15] VAISHAR, A., (2001): *Vize a perspektivy malých moravských měst*. Urbanizmus a zemní rozvoj, 2/4
- [16] VAISHAR, A., (2002): *Restrukturalizace Ostravy: předpoklady a bariéry*. Geografické informácie 7, Zborník z 13.kongresu SGS, 1.diel, Nitra, s.74 – 79
- [17] Trend TOP 2008, príloha časopisu Trend, č. 45, 2008
- [18] Výsledky zo SODB 1980, 1991, 2001, Štastický úrad SR

Webové zdroje

[19] <http://portal.statistics.sk:8081/PXWebSlovak/>, 2009

[20] <http://px-web.statistics.sk/PXWebSlovak/>, 2010

[21] <http://systemy.qex.sk/o-nas/q-ex-a-jeho-ludia>, 2009

[22] <http://www.trencin.sk/12351#podnikanie>, 2010

[23] <http://www.tasr.sk/25.axd?k=20100416TBB00376>

[24] <http://www.upsvar.sk>, 2009

Príspevok bol vypracovaný vďaka prostriedkom z riešeného projektu č. 1/0454/09 VEGA – Regionálne disparity v kontexte regionálneho rozvoja – analýza ich vytvárania a zmiernovania.